

A sport szerepe a bűnmegelőzésben

The role of sport in crime prevention

Szabó Szabolcs

művelési tiszt, doktorandusz, rendőr alezredes
Terrorelhárítási Központ,
Művelési Igazgatóság
Pécsi Tudományegyetem,
Egészségtudományi Kar,
Egészségtudományi Doktori Iskola

Tóth Nikolett Ágnes

Dr. PhD, egyetemi docens, rendőr ezredes
Nemzeti Közszerológiai Egyetem,
Rendészettudományi Kar
toth.nikolett@uni-nke.hu

Absztrakt

Cél: A sport és a bűnmegelőzés kapcsolatának bemutatása, alkalmazási lehetőségeinek ismertetése a bűnelkövető fiatalok vonatkozásában. A szerzők tanulmányukban részletesen ismertetik az Aszódi Javítóintézetbe beutalt fiatalok körében végzett kutatást, valamint bemutatják a sport pozitív hatásait, ismertetik a témához kapcsolódó sportjogi vonatkozásokat.

Módszertan: A cikk szerzői a sportpedagógia és a bűnmegelőzés kapcsolatán keresztül a két szakterület egymásra gyakorolt hatásait vizsgálják. Bemutatásra kerül az Aszódi Javítóintézetben alkalmazott pedagógiai munka és annak továbbfejlesztési lehetőségei a sportpedagógia eszközeinek tudatos alkalmazásával.

Megállapítások: A publikációban megfogalmazódik egy olyan együttműködési modell a (sport)pedagógus és a bűnmegelőzési szakember között, amely a közös cél elérését tartja szem előtt.

Érték: Ez a tudományos vizsgálat és annak bemutatása hiánypótlónak tekinthető a sportpedagógia és a bűnmegelőzés kapcsolatrendszerében a már kriminalizálódott fiatalok vonatkozó eddig feltárt módszereket és eszközöket tekintve. A publikációban röviden bemutatásra kerülnek a kutatás várható eredményei, amelyek az elvárásokat tekintve előre vetítik a rendszeres sportolás pozitív hatását az érintett populáció magatartásváltozásra. A sportjogi vonatkozásokat is figyelembe véve hasonló tanulmány még nem készült.

Kulcsszavak: sportpedagógia, bűnmegelőzés, fiatalok, nevelési módszerek

A szerzők a kéziratot magyar nyelven nyújtották be. Benyújtás: 2024. 12. 17. Átdolgozás: 2025. 01. 07.
Elfogadás: 2025. 01. 16.

Abstract

Aim: To present the relationship between sport and crime prevention and its potential application to juvenile delinquents. In their study, the authors describe in detail the research conducted among juveniles admitted to the Juvenile Institute in Aszód, introduce the positive effects of sport, and describe the legal aspects of sport.

Methodology: The authors of the article explore the interplay between the two disciplines through the relationship between sport pedagogy and crime prevention. The pedagogical work applied at the Juvenile Institute in Aszód and its further development possibilities through the conscious application of the tools of sport pedagogy are presented.

Findings: The publication formulates a model of cooperation between the (sports) educator and the crime prevention professional, with the aim of achieving a common goal.

Value: This scientific study, and its presentation, can be seen as a gap in the relationship between sport pedagogy and crime prevention in terms of the methods and tools that have been explored so far for juveniles who have already been criminalised.

The forthcoming publication will briefly present the expected results of the research, which are expected to predict a positive effect of regular sporting activities on behaviour change in the population concerned.

No such study has yet been carried out, taking into account also the legal aspects of sport.

Keywords: sport pedagogy, crime prevention, juveniles, educational methods

Bevezetés

A sport pozitív hatásainak vizsgálata során elengedhetetlenül szükséges annak megállapítása, hogy a sport a 20. század végére kiemelkedő jelentőségű területté, nemzetstratégiai ágazattá vált. A sport egy rendkívül komplex jelenség, érinti a testkultúrát, az oktatáspolitikát, az egészségügyet, gazdasági és szociálpolitikai jelentősége is egyre nő. Ma már megalapozottan beszélhetünk „sportiparról”. A sport egyre nagyobb bel- és külpolitikai jelentőségre tesz szert, az országmázs növelésének is igen fontos eszközévé vált (Dobák, 2018).

Az Országgyűlés a 2004. év I. törvény a sportról (sporttörvény) elfogadásával az egyetemes kultúra részeként ismerte el a sportot, deklarálta kiemelkedő jelentőségét az egészségmegőrzésben, a személyiség formálásában és a közösségi

magatartás kialakítása területén, valamint különleges szerepét az ifjúság fizikai és erkölcsi nevelésében.

A sport nemzetstratégiai ágazatként való kiemelése szolgálta és szolgálja a közjót, a közérdeket, áttételesen erősíti az oktatást és az egészségügyet is.

Sárközy Tamás professzor, a sportjog atyja és legmagasabb szintű művelője egy tudományos írásában még évekkel ezelőtt számba vette, hogy miért is vált a sport 2010-ben nemzetstratégiai ágazattá (Sárközy, 2017). A sport belső átalakulása, illetve kiterjedése lezajlott, ezáltal pedig a bel- és külpolitikai felértékelődése is. Valamikor a sport amatőr élsport volt, tisztán civil, az önszabályozás és önvitarendezés világa. Az állam legfeljebb a testneveléssel foglalkozott és nem a sporttal. Ez a helyzet az 1930-as évektől kezdődően kezdett megváltozni, az 1970-es évektől pedig radikálisan átalakult a sport, leegyszerűsítve: megszűnt az amatőr élsport, illetve a kizárólagos civil jelleg. A főbb tényezők e körben a következők.

A sport elvesztette élversenysport, elitsport jellegét, az emberek jelentős része mindennapi életének részévé, tömegsporttá vált. Ebben az értelemben a népességügy része, mozgáskultúrát jelent, az életminőség javításának, illetve az élet meghosszabbításának tényezője. Különleges szerepet tölt be a sport a fiatalság, a diákok, egyetemi-főiskolai hallgatók életében, oktatásában, nevelésében, de az idős emberek aktivitásának megőrzésében is. Lassan szinte minden ember valamilyen mértékben érintett.

A sport jogi vonatkozásainak számbavétele során a kutatónak egyértelművé válik, hogy minden sportot érintő szabályozás világosan megfogalmazza mindazt, ami a hatályos sporttörvény preambulumban szerepel: *„Magyarország Országgyűlése kinyilvánítja, hogy a nemzet közössége a test művelését, a sportot, a nemzet alapértékének, kívánatos célnak tekinti. A nemzet értékei között tartja számon a sport által elért eredményeket, és elismeri a sport egyént és közösséget erősítő értékeit. Magyarország sportnemzet, amely e törvénnyel is tiszteleg azon tagjai előtt, akik tevékenységükkel dicsőséget, elismerést és megbecsülést szereztek hazánknak. Az e törvényben meghatározott célok megvalósítása biztosítja továbbá azt, hogy Magyarország sportoló nemzetté is váljék. A sport legelőbb is a lelki egészség alapja, amely hozzátartozik az egészséges nemzet, az egészségét megőrizni akaró polgár értékrendjéhez. A sport a közjó része. Erősíti a közösség tagjainak egymáshoz tartozását, miként az egyén testi és lelki egészségét. A sport magába foglalja a nemzet által vallott értékeket, az összetartozás és a versenyzés szellemét, a részvételt és a győzelmet, a teljesítmény elismerését, vagyis a munka becsületét, az önfegyelem és az öngondoskodás fontosságát, az egyén közösségért viselt felelősségét. Magyarország Országgyűlése kinyilvánítja, hogy minden embernek alapvető joga van a sporthoz, és*

e jogát az állam biztosítja, függetlenül attól, hogy versenysportról, a szabadidő eltöltéséről, a diák-, egyetemi-főiskolai sportról, a fogyatékkal élők sportjáról vagy az egészség megőrzéséről van szó.”

Természetesen kiemelt szerepe van a sportoláshoz szükséges infrastruktúráis háttér megteremtésének is, így különösen a sportlétesítmények, sportterek – tornatermek, uszodák, sportcsarnokok, jégpályák, sportpályák, stadionok – építésének és korszerűsítésének, fenntartható üzemeltetésének, valamint a humán háttér biztosításának is. A sport a beruházások, az építőipar-technológiai szerelés egyik célterülete, a sportlétesítmények üzemeltetése, fenntartása, biztonsági infrastruktúrája (Bács, 2018) is igen széles körben munkahelyteremtő jellegű. Az élsport gigantikus sportrendezvények ihletője, kialakult a belföldi és a nemzetközi sportturizmus. A sportipar a szórakoztatóipar egyik vezető ágává vált; a sportlétesítmények multifunkcionálisak. A sportrendezvények az emberi élvezet forrásai, a társas érintkezés aktív formái, előre kiszámíthatatlan élményt adnak, amelyet a sportfogadás még inkább felerősít. A sport a technológiai fejlesztés, az innováció terepévé is vált, és a digitalizáció is jelentősen fejlődik a sportvilágban (Sárközy, 2017).

A sport már több mint száz éve nemzetközi (nyári-téli olimpia, világbajnokságok, kontinentális bajnokságok, világkupák). A nemzetközi kontinens- és világbajnokságok özöne zúdul a lakosságra a helyszíneken, illetve a televízión, interneten keresztül. Ezek a rendezvények mozgósítják a lakosságot. A nemzetközi sportsikerek egyszerre képesek szolgálni a nemzeti büszkeséget is (Tóth & Mátrai, 2023).

Ennek érdekében is „Sport egy életen át!” mottóval a Honvédelmi Minisztérium Sportért Felelős Államtitkársága a Nemzeti Sportügynökség (NSÜ) közreműködésével elindította a *Sportoló Nemzet Programot*, melynek célja, hogy minél több gyereknek és felnőttnek váljon élete részévé, mindennapos tevékenységévé a sportolás (Tóth & Mátrai, 2023).

A Sportoló Nemzet Program azok közössége, akik hisznek a sport erejében. *„A mozgás létszükséglet. A mozgás öröm. Mi, magyarok sportnemzet vagyunk, eredményeink alapján a versenysportban a világ élmezőnyébe tartozunk és összetartozásunk egyik fontos alapja, hogy szurkolásban valamennyien világbajnokok vagyunk! A sport nem csupán a testünk egészségéről szól, hanem számtalan értéket erősít bennünk. A közösség, az elszántság, a csapatmunka, a kitartás, a fegyelem mind olyan jellemzők, amelyek a sport által megélt tapasztalatok révén áthatják mindennapi életünket”* – szerepel a programban (URL1).

A Sportoló Nemzet Program célja, hogy valamennyi gyermek és felnőtt számára elérhetőbbek legyenek a mozgásformák, valamint fő cél még az élethosszig tartó mozgás ösztönzése.

Schmidt Ádám, a HM sportért felelős államtitkára egy sajtótájékoztatón hangsúlyozta, nem az emberek gondolkodásmódját szeretnék megváltoztatni, hanem az a fontos, hogy megteremtsék a feltételrendszert ahhoz, hogy mindenki számára elérhetővé váljon a sportolás, és a mozgás könnyen beilleszthető legyen a mindennapi életvitelükbe. Az államtitkár szerint a program három alappillére, hogy a sportegyesületeket megnyissák a nagyközönség előtt, növeljék a Nemzeti Sportügynökség által üzemeltetett sportlétesítmények kihasználtságát, valamint bevezetik a Sportoló Nemzet Klubkártyát, melynek kiváltói kedvezményesen léphetnek be számos sportlétesítménybe, illetve vásárolhatnak belépőket különböző sporteseményekre (URL2).

A Magyar Olimpiai Bizottság (MOB) pedig az *Olimpiai Sportágak Versenysport-stratégiája* programban megfogalmazta, hogy a magyar versenysportnak társadalmi értéket kell teremtenie, a társadalom számára olyan állampolgárokat kell nevelnie, akik a versenysport világából kilépve is a nemzet jó testi-lelki egészségnek örvendő, magas munkavégző képességű, hasznos tagjai lehetnek. A dokumentum is fontos célként deklarálta, hogy 2032-re uralkodó szemléletté váljon, hogy „*sportoló embert neveljünk, hiszen igazán sikeres sportoló, majd később civil állampolgár csak az lehet, aki testileg és lelkileg egyaránt egészséges. A versenysportnak értéket kell teremtenie a társadalom számára is. Kiemelt prioritás, hogy a fiatalok megkapják a sportszervezetekben a kiegyensúlyozott élethez szükséges komplex személyiségfejlesztést, a fizikai, érzelmi, kognitív és szociális alapkészségek és képességek elsajátításának lehetőségét.*” (URL3).

A MOB *Az Olimpiai sportágak versenysport-stratégiája* elnevezésű programban 2032-re meghatározta, hogy a szövetségeknek fejlesztenie kell a szabadidősportot és az iskolai sportot is a sportág tömegbázisának növelése és a fenntartható működés érdekében. Cél az, hogy 2032-re uralkodó szemléletté váljon, hogy sportoló embert neveljünk, hiszen igazán sikeres sportoló, majd később civil állampolgár csak az lehet, aki testileg és lelkileg egyaránt egészséges. A stratégia kiemelt prioritásként tüntette fel, hogy a fiatalok megkapják a sportszervezetekben a kiegyensúlyozott élethez szükséges komplex személyiségfejlesztést, a fizikai, érzelmi, kognitív és szociális alapkészségek és képességek elsajátításának lehetőségét. Ez publikációnk témája szempontjából kiemelkedő jelentőségű.

A sport és a bűnmegelőzés kapcsolatáról már több olyan tanulmány készült, melyben egyértelmű kapcsolatot, összefüggést tárnak fel. Annak ellenére, hogy ez a két nagy terület más tudományághoz tartozik, szoros összefüggést mutatnak egymáshoz tartozó viszonyukban. Míg a sporttudomány egy önálló tudományként a mindennapokban jelen van szinte minden korosztály életében, addig a rendészettudományok területéhez tartozó bűnmegelőzés szűkebb réteget érint.

Pierre de Coubertin¹ művészeti versenyen az első aranyérmesek közé tartozó báró volt, aki az olimpiák feltámasztásának első számú úttörőjeként is közreműködött. Az *Óda a sporthoz* című költeményével érdemelte ki a díjat, amelyben a nagybetűs sportot a szépséggel, tisztességgel és békével azonosítja, tökéletesen megfogalmazta, mit jelent a sport az emberek életében: az istenek ajándéka, az élet éltető vize, amely nemcsak szépséges, de igazságos, tisztességes, bátor, békét, örömet, valamint termékenységet is hozó (URL4; URL5).

„Nem véletlen hát, hogy amióta ember az ember, létezik a sport is. Történelmünk valamennyi időszakában, társadalmi struktúráról függetlenül volt jellemzője az egyes korszakoknak, annak ellenére, hogy a sport alapvetően játék, célja a szórakozás és a szórakoztatás. A sport ugyanakkor nemcsak játék, nem kizárólag szórakozás. Annál sokkal több! A sport az egyént fejleszti, méghozzá olyan individuummá, a társadalom olyan tagjává, aki képes a kitartásra, a nemet mondásra, a szabályok elfogadására, valamint a társakkal történő együttműködésre, ily módon a közösség normáinak internalizálására is. Ám nem a sport az egyetlen, amely ősidők óta létező jelensége társadalmunknak. Ilyen – többek között – a bűnözés is, amely struktúrájában és dinamikájában ugyan változó módon, de mindig kísérője volt az emberi együttélésnek” (Diószegi & Molnár, 2018).

A Nemzeti Bünt megelőzési Stratégia deklarálta a következőt: „Az ifjúság erkölcsi fejlesztése a sport egyik fontos feladata is. Az erkölcsfejlesztő feladatát a sport a benne rejlő sajátosságokon keresztül eredményesen oldhatja meg, ugyanis a csoportba való beilleszkedés, a szabályok betartása, egymás támogatása, a gyengébbek segítése, a kölcsönös bizalom, hogy az eredmények elérésében mindenki a tudása legjavát adja, a közös célok, a hagyományok ápolása, a sport törvényeinek önkéntes elfogadása, betartása, a kollektíva hírnevének növelése közös erőfeszítések eredménye.”²

Egyre többen ismerik fel mindezt, ékes példaként szolgált az a hír, amely szerint 2024 tavaszán az Oroszlányi Sport Egylet közlekedésbiztonsági és baleset megelőzési együttműködési megállapodást kötött a Komárom-Esztergom Vármegyei Rendőr-főkapitánysággal. Az Oroszlányi Sport Egylet a közleményében kiemelte: „Klubunk elkötelezett támogatója minden olyan kezdeményezésnek, amely segíti társadalmunkat az egészségesebb, tisztább és biztonságosabb jövő elérésében” (URL6). A Magyar Máltai Szeretetszolgálat pedig Tarnasádnagy és Sárkeresztúr településeken komplex bünt megelőzési programot

1 Pierre de Frédy, Baron de Coubertin francia pedagógus, történész, sportvezető, a Nemzetközi Olimpiai Bizottság egyik alapítója, 1896 és 1925 között elnöke.

2 A Nemzeti Bünt megelőzési Stratégiáról (2013–2023) szóló 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat 8.2. Gyermek- és ifjúságvédelem.

indított, melynek keretében sport- és a művészeti programok megszervezésére tettek javaslatot (URL7).

A sport bűnmegelőzési elemek nélkül is egyértelműen képes bűnmegelőzési célokat szolgálni. Szabálykövetésre, kitartásra, együttműködésre, odafigyelésre, koncentrációra, részvételre, állandóságra, következetességre, a lemondások és a kudarcok elviselésére, alázatra, a győzelem megélésére tanít (Diószegi & Molnár, 2018).

Azonban fontos azt kiemelni, hogy a sporttudomány részdiszciplínájaként jelenlévő sportpedagógia eszközként kapcsolódik a bűnmegelőzéshez.

Bíróné Nagy Edit *Sportpedagógia* című művében a sportpedagógia fogalmát az alábbiak szerint határozta meg:

„Tágabb értelemben a sportpedagógia: a sporttudomány egy sajátos, pedagógiai aspektusa/nézőpontja. Ezt a felfogást az a valóban elfogadható érvelés élteti, miszerint a sport, mint emberi teljesítménynövelő tevékenység, eleve művelő, nevelő jellegű.

Szűkebb értelmezésben a sportpedagógia: a sporttudomány önálló rész- (szub) diszciplínája. Pedagógiai jellegénél fogva határtudomány a sporttudomány és a neveléstudomány között.” (Bíróné, 2004).

Ugyanebben a könyvben kerül idézésre Fetz (1972) meghatározása: *„...a sportpedagógia a sportra nevelés gyakorlata, tanítása és tudományos elmélete az iskolában, az iskolán kívül és az iskolát megelőző nevelési rendszeren belül...”* (Bíróné Nagy, 2004).

Barabás A. Tünde által szerkesztett *Kriminológia MA* könyv alapján:

„A bűnmegelőzés a bűnözés és a bűnözéstől való félelem elleni állami és nem állami beavatkozások összessége, a bűnözés társadalmi és egyéni okainak, valamint a bűnelkövetés feltételeinek befolyásolására alkalmas stratégiák és eszközök rendszere. A fogalomból kitűnik, hogy nem csupán a jövőben fenyegető bűnözés minél jelentősebb részének megelőzése a cél, hanem a kriminalitás okán kialakuló bűnözési félelem is kezelésre szorul, továbbá hogy a társadalom működésében és szerkezetében ható okok mellett az egyéni kriminogén tényezőkre is kiterjed a bűnmegelőzés.” (Barabás, 2020).

A definíciók értelmezése során megállapítható, hogy mindkét terület célja az egyén formálása, alakítása, befolyásolása, annak érdekében, hogy hasznos tagja legyen a társadalmi működésnek.

Közös vonásként lehet még megemlíteni, hogy mindkét terület történelmi múltra tekint vissza, és folyamatos fejlődésen megy keresztül, mely fejlődést elősegítik a két tudományterületen folytatott kutatások.

A több kapcsolódási pont mellett a különbségek rávilágítására is szükséges kitérni.

A sporttudománynak alapvetően eltérő célja, tárgya és jellege van, mely az emberi társadalom testkultúrájának eszmerendszerén túl a versenysportban tetten érhető csúcsteljesítmény elérésének lehetőségeit kínálja. Azonban a társadalmi funkcióknál (szocializációs folyamat, értékteremtő jelleg, magatartásformáló hatás stb.) szinte automatikus, önmagát kínáló kapcsolatrendszer alakult ki a rendészettudomány bűnmegelőzési szakterületével. Különbségként említhető még meg, hogy a két tudományos szakterület más-más, merőben eltérő szakirányú tudást és felkészítést igényel. A célok közelíthetők egymás felé, mivel a közös cél az egészséges és kiegyensúlyozott, szabály- és jogkövető társadalmat alkotó emberek edukálása.

A sport és bűnmegelőzés kapcsolata során a legtöbb tanulmány és kidolgozott módszer a társadalom olyan rétegét célozza meg, amely a szocializációs folyamat során az össztársadalmi hatásrendszer részeként a „problémamentes” többséghez tartozik: az általános, a középiskolai és a felsőoktatásban lévő diákoknak bűnmegelőzési tanácsadásban való részvételét. Ezen fiatalok nagy többsége a családjából már hoz egy jó mintát, melyre lehet építeni a bűnmegelőzési edukációs anyag elsajátítását.

Van azonban egy olyan réteg, akik kortársaikhoz képest más szociális környezetben éltek és élnek jelenleg is. Ők a fiatakorú bűnelkövetők, akik javítóintézetben vagy büntetés-végrehajtási intézetben töltik életüknek azon igazán szenzitív időszakát, melyben az oktatásnak és nevelésnek személyiségformáló hatása van. Ezen a területen a pedagógusnak és a bűnmegelőzési szakembernek szorosan együttműködve sokkal nagyobb „fegyvertárra” van szüksége.

A sportpedagógia nevelő és személyiségformáló hatása nagyban elősegíti a fiatakorú szocializációs folyamatán belül az erkölcsileg elvárt társadalmi magatartást.

Az Aszódi Javítóintézet mint speciális terep

Az aszódi fiúnevelő intézetbe azok a fiatakorú fiúk kerülnek bírósági úton beutalásra, akik valamilyen bűncselekményt vagy bűncselekményeket követnek el. A jogi nagykorúság a 18. életévvel kezdődik, ezzel szemben a beutalt növendék az intézetből – ha a körülmények úgy teszik szükségessé – csupán 21 éves korában távozhat. Ezek a körülmények, más néven a befolyásoló tényezők igen széles skálán mozognak, de alapvetően mégis két pólus közé csoportosíthatók. Az egyik az aktuális személyiségállapot, a másik az elkezdett iskola befejezésének – a növendék részéről támasztott – igénye.

A javítóintézet történeti áttekintése

Az Aszódi Javítóintézet Európa és Magyarország első és egyben legrégebbi, kifejezetten a fiatalok bünelkövetők nevelésére létrehozott intézmény.

A 19. század végi Magyarországon a társadalmi és gazdasági változások szükségessé tették a fiatalok bünelkövetők speciális nevelését és rehabilitációját. Az Aszódi Javítóintézet előzményei az 1849-es világosi fegyverletétel utáni időszakra nyúlnak vissza, amikor a nemzet újjáépítése során a különböző társadalmi intézmények, így a javítóintézetek létrehozása is prioritássá vált. A korszak politikai változásai és a társadalom szerkezeti átalakulása egyaránt hozzájárultak az intézmény megalapításának szükségességéhez.

Az Aszódi Javítóintézetet 1884-ben alapították. Ebben az időszakban kezdték meg munkájukat az intézet első nevelői, és az első növendékek is megérkeztek.

Megkezdődött a nevelési programok és módszerek fejlesztése, valamint az intézet épületeinek bővítése. Az új nevelési módszerek és az intézeti élet fejlődése hozzájárultak a növendékek jobb ellátásához és képzéséhez.

A 20. század elején az ipari képzés került előtérbe. Az intézet célja az volt, hogy a fiatalokat olyan szakmákra képezze ki, amelyekkel később megállhatják a helyüket a munkaerőpiacon. Az ipari tevékenységek, mint például a fém-megmunkálás és a faipar, meghatározó szerepet játszottak a növendékek képzésében és az intézet mindennapi életében.

1914–1920 között az intézet új kihívásokkal nézett szembe. Az ipari képzések mellett megkezdődött a repülőgépgyártás is, amely új távlatokat nyitott az intézet számára. A Lloyd repülőgépgyárral való együttműködés különleges technológiai és ipari képzést biztosított a növendékeknek, amely egyedülállóvá tette az intézményt ebben az időszakban. Az intézet működése stabilizálódott, és az oktatás színvonala is emelkedett.

Az intézet működését a második világháború ismét nagy kihívások elé állította. Az intézmény ebben az időszakban is folytatta a fiatalok nevelését és képzését, bár nehéz körülmények között. Az intézeti élet fenntartása és a növendékek védelme prioritást élvezett.

A szocializmus alatt az intézmény működése és nevelési elvei jelentős változásokon mentek keresztül. A politikai nyomás és az ideológiai változások meghatározták az intézeti életet és a nevelési módszereket.

Az 1970-es évektől a szocialista rendszer lazulásának időszakában bevezetett reformok és változások új irányt adtak az intézet nevelési munkájának. A nevelési módszerek modernizálása és a növendékek helyzetének javítása volt a központi cél.

A rendszerváltozás előtti időszakban az intézet működése újabb kihívásokkal szembesült. Az intézmény vezetése ebben az időszakban igyekezett alkalmazkodni

az új társadalmi és politikai körülményekhez. Az intézeti működés stabilizálása, a szervezeti átalakítások és a nevelési programok fejlesztése kerültek előtérbe.

A rendszerváltozás utáni időszak alatt az intézet működését az új szemléletváltás kihívásai jellemezték. Az intézmény új programokat és módszereket vezetett be a fiatalok sikeres társadalmi reintegrációja érdekében. Az intézet modernizációja és az új nevelési elvek bevezetése meghatározta az intézmény működését.

Jelenleg az intézet vezetése és nevelő testülete tovább folytatja a megkezdett munkát, és igyekszik megfelelni a modern kor követelményeinek. Az intézmény célja továbbra is az, hogy esélyt adjon és utat mutasson a fiatalok számára, melynek során a legújabb nevelési módszerek és az aktuális kihívások alkalmazása nyer teret (Asztalos, 2019).

Sportélet a javítóintézetben

Az intézet életében – a nevelési és pedagógiai munka nélkülözhetetlen részeként – mindig is nagy szerepet játszott a testnevelés és a sport.

A nevelési programban a testi nevelés és sportfoglalkozások szervezése, megtartása az 1950-es években kezdte megvetni gyökereit. Ez köszönhető annak, hogy Makk István – aki katonatisztként, pontosabban vadászpilótaként szolgált a II. világháborúban a Magyar Légierőnél – 1947-ben került kinevezésre testnevelőnek az intézetbe. Makkot a vesztes háború után mint horthysta katonatisztet megfosztottak rendfokozatától, kitüntetéseitől, és mintegy büntetésből az Aszódi Javítóintézetbe „száműzték”. A döntéshozók – akaratuk ellenére – ezzel nem is tehettek jobbat az intézeti sportéletnek, mivel Makk István ezt feladatnak és kihívásnak tekintette, nem pedig büntetésnek, és elvégezte Pécsett a testnevelő tanári szakot. Ezek után elkezdte felépíteni az intézet sportéletét. Fő profilja a torna és az atlétika volt, melyben a felkészített növendékek több – intézetek közötti – versenyt megnyertek.

Az edzéseken egyre több tehetséges növendék vett részt, melynek ösztönző hatása volt, így sokan szerettek volna sportolni a növendékek közül, azonban ennek a feltétele a fegyelmezett magatartás és a jó iskolai eredmény volt. A megkezdett munkát 1979-től Szabó Imre testnevelő és súlyemelő szakedző folytatta, hasonló elszántsággal és szakmai alapossággal.

Az említett sportágak mellett nagy népszerűségnek örvendett a csapatjátékok közül a kispályás labdarúgás, a röplabda, valamint az egyéni sportágként üzhető tollaslabdázás és asztaliteniszezés. Ezen sportágak jellemzően egyenként is, de együttesen üzve is hatványozottan segítették a növendékek testi, lelki és szellemi fejlődését, mely a magatartásukban és tanult viselkedési normáikban is megmutatkozott.

Bíróné szerint a tudatos fegyelemre nevelés a sportban az alábbiakban nyilvánul meg: „*A sport alkalmas eszköz a fegyelmezett magatartás kialakítására, az önuralom gyakorlására akár a külső, akár a belső ellentétes késztetések leküzdése miatt. Szükséges az önfegyelem az eredmény felé való törekvés nehéz, hosszú útján, de a sikerek és balsikerek elviselésében is.*

Az önfegyelem, tudatos fegyelmezetség kialakulásának feltételei:

- *az önmagunk feletti uralom, önuralom,*
- *a helyes önértékelés,*
- *a szabályok, követelmények ismerete és elfogadása,*
- *a közösséghez való alkalmazkodás képessége.*” (Bíróné Nagy, 2004).

Ennek eredményeként a sport a nevelés és személyiségfejlődés egyik leghatékonyabb eszközévé vált az intézményben.

Sportpedagógiai program és a bűnmegelőzés kapcsolata az intézetben

Megállapítható, hogy a bűnmegelőzés nem korlátozódhat a társadalom egy bizonyos rétegére, mivel az nem mutatna valós képet arra vonatkozólag, hogy csak az úgynevezett normál körülmények között élő fiataloknál érhető el siker.

Egyértelmű, hogy a társadalomban egy biztosabb háttérrel rendelkező család gyermeke, aki otthon a szülőktől más mintát lát és sajátít el a szocializációs folyamata során, alkalmassá válik a „normál” társadalmi beilleszkedésre, a társadalom hasznos tagjává válni. Ezen fiataloknál lényegesen jobb helyzetben van, és könnyebb dolga lehet a bűnmegelőzéssel foglalkozó szakembernek, mivel itt a szó szerinti megelőzési célok nagyobb eséllyel vannak sikerre ítélve. Eltérően azokkal, akiknek otthon, saját családi környezetükben a példaképnek tartott szülő, idősebb testvér, rokon, barát a bűn útjára téved, tévedt. Ebben az esetben egyértelműen nehezebb dolga van mind a pedagógusnak, mind a bűnmegelőzési szakembernek.

Sporttudományi és rendvédelmi szakembereknek együtt, közös munkával meg kell mutatniuk, hogy helyt tudnak állni és pozitív eredményt tudnak felmutatni a reménytelennek tűnő terepen is.

Fontos azt figyelembe venni, bármilyen terepen is dolgozunk, hogy a világ fejlődése – legyen az technológiai vagy gazdasági – mindig magával hozza a társadalomszociológiai és az ahhoz kapcsolódó kriminalizáció fejlődését is. Ez megnyilvánulhat egy adott bűncselekmény divatossá válásával, elkövetési módszerek, eszközök stb. fejlődésével, változásával. Mindezek mellett az érintett korosztályok közötti generációs különbségek is gyorsabban változnak, esetleg nőnek. Ezt a gyors és integratív változást, mely a társadalom összességét

és a benne lévő egyéneket a saját mikrokörnyezetükben érinti, néha nehéz követni. Azonban ehhez a gyors változáshoz fel kell zárkózni, meg kell tanulni a gyors és hatékony alkalmazkodást, mind a pedagógia, mind a bűnmegelőzés területén. Nincs ez másképp az Aszódi Javítóintézetben sem.

Pedagógiai és bűnmegelőzési kihívások

Az intézet növendékei (12–21 évesek) egy egészen más társadalmi rétegből érkeztek egy számukra idegen és nem kívánt környezetbe, ahol szigorú szabályok, rendtartás, napirend és szabályozott élet várja őket. Az ideutalt fiatalok sokszor már bűnözői múlttal rendelkező családból érkeznek, ahol a szülők, testvérek, rokonok már kerültek összetűzésbe a törvénnyel, börtönviseltek, vagy éppen jelenleg is valamelyik büntetés-végrehajtási intézetben töltik büntetésüket. A növendékek nagy része nem ment keresztül a szocializációs folyamatot biztosító intézményrendszeren (óvoda, iskola, társadalmi közösségek), amelyekben az elsajátított tulajdonságok alkalmassá tennék őket az erkölcsileg elfogadott társadalmi életre.

A beutalt fiatalok zöme túlkoros, az intézetbe kerülésük előtt általában több tanévet is kihagytak, kimaradtak a rendszeres iskolai oktatásból. A bizonyítványuk által igazolt végzettségük nem takar valós tudást. Ismeretanyaguk, tárgyi tudásuk hiányos, esetenként funkcionális analfabéták. A korábbi iskolai pályafutásuk tele van kudarcélményekkel, ami a kezdeti motivátlanságban, teljes érdektelenségben, esetenként az iskolával, tanulással, tanáraikkal szembeni ellenállásban nyilvánul meg.

Tovább nehezíti a helyzetet a különböző rasszok közötti és azon belüli ellentét jelenléte: a roma és nem roma származású fiatalok, valamint a rasszon belüli (oláh, romungró, beás) népcsoporthoz tartozás problémája is.

A fentiek alapján egyértelműen és tisztán kirajzolódik, hogy egy ilyen környezetben, ahová nem önként, nem az önváltozás céljával érkeznek a fiatalok, egészen más pedagógiai programra, módszerek alkalmazására van szükség, mint a „szabad” társadalomban élő fiataloknál.

Az intézetben dolgozó pedagógusokra, nevelőkre az általános terheken (tanítás, nevelés) kívül nehezedik a speciális környezet és a fent jellemzett növendékállomány. Mindezek alapján kell kialakítani azt a differenciált pedagógiai és nevelési programot, ami a tantárgyi tanítás és az erkölcsi nevelés hatékonyságát megalapozza. Ez a hatékonyság nagyban függ a pedagógus ilyen irányú felkészültségétől és rátermettségétől, a közvetített értékek differenciálhatóságától, valamint a beutalt fiatalok pszichés és kognitív fejlettségétől, alkalmazkodási képességétől. Ezen tényezők nagyban befolyásolják a gyermek- és ifjúságvédelmi, bűnmegelőzési kollégák munkájának eredményességét.

Azonban van egy olyan tantárgy, mint a testnevelés, egy olyan tevékenység, mint a szabadidősport, önkéntes testmozgás, ami óriási segítséget nyújt a bűnmegelőzési munkához. A sportolás és a testmozgás, a játék az egyik olyan tevékenység, amely örömet okoz, felszabadít, testi, lelki és kognitív fejlődésben manifesztálódik.

Ahogy ezt a bevezető gondolatok között már említettük, a sportnak köszönhetően a sportolást végző egyén saját egészségére gyakorolt hatásai mellett fontos tényezőként jelentkezik a rendszeres sportolás nemzetgazdaságra gyakorolt hatása is. Hiszen a rendszeresen sportoló személyt általános egészségi állapotának megőrzésén túl olyan nem kívánatos népbetegségek kerülnek el, amelyek óriási terhet rónak az egészségbiztosítóra és ezen keresztül a kórházi, szakorvosi ellátó intézményrendszerre.

A sportnak a rengeteg pozitív hatása mellett olyan, a társadalmat érintő funkciói is vannak, mint például az értékteremtő hatás, a társas kapcsolatok teremtése, a kötelességtudat, a szabálykövetés, a fair play elve, a közösségalkotó és megtartó erő, az erkölcsi normákhoz való alkalmazkodás, az asszimiláció, az elfogadás, a segítségnyújtás stb.

Sportpedagógiai szempontból kiemelhető, hogy a fent említett különböző társadalmi helyzetből érkező fiatalokkal más-más (jól alkalmazkodó, hatékony) pedagógiai program lehet sikerre vezető, ugyanis a tantervekben, tanmenetekben általános pedagógiai célként meghatározottak nem minden esetben alkalmazhatóak hatékonyan a bűnözővé válás útján elindult fiataloknál. Itt konkrét, kizárólag erre a személyiségtípussal rendelkező fiatalokra kidolgozott pedagógiai, sportpedagógiai program szükséges és indokolt. Ugyanez az elv vonatkozik a bűnmegelőzési célok eléréséhez szükséges cél- és feladatrendszer kidolgozásához, speciális nevelési területen speciális nevelési eszközök és módszerek szükségesek a hatékonyság eléréséhez.

Azonban az ilyen jellegű pedagógiai programok kidolgozása, alkalmazása a kifejezetten erre a célra létrehozott intézményeken kívül szinte nem is található, így a bűnmegelőzés kapcsolódása az ilyen pedagógiai programokhoz is nehézkes.

Ezen kíván segíteni az Aszódi Javítóintézet 90123-A/441-5/2022. számú pedagógiai programja, melyet sikerrel alkalmaznak.

Az intézet pedagógiai programjának hatékony kiegészítésére tesz kísérletet a publikáció egyik szerzője, Szabó Szabolcs. Az általa végzett sportpedagógiai részvételi akciókutatás a fenti helyszínen zajlik.

A kutatás jelenleg folyamatban van, melynek a lényege, hogy az intézetben lévő fiatalok bűnelkövetők testi, lelki és kognitív képességeit figyelembe véve került kidolgozásra az alkalmazott sportpedagógiai program. Ennek keretében egy félév (4 hónap) időtartamban heti két alkalommal 2×45 perc időtartamban kerülnek megtartásra a testnevelés órák és irányított sportfoglalkozások.

A kutatás során vizsgálat alá kerül a magatartás és a tanulmányi eredmény, valamint az intézeti közösségi életben való részvétel változása. A magatartásváltozás, az azt nagy mértékben befolyásoló állapotok kérdőívekkel (viselkedési, alvás, állapot- és vonásszorongás, agresszivitás), valamint a fizikális állapot NETFIT próbatessztel (URL8) került felmérésre a program megkezdése előtt, majd ismételt állapotfelmérés történt a program lezárása után.

Az adatok kiértékelése, elemzése, értékelése és statisztikai feldolgozása folyamatban van.

Amennyiben a feldolgozott vizsgálati adatok a kutatásban megfogalmazott elvárásokat mutatják, akkor esély lehet arra, hogy egy meghatározott sportpedagógiai program az ilyen előéletű és társadalmi helyzetű fiataloknál hatékonyan alkalmazható, mely beilleszthető az alap pedagógiai programokba, és lehetőséget ad a bűnmegelőzési programokkal történő összehangolással.

Összefoglalás

A tanulmány motivációjának középpontjában alapvetően a figyelemfelhívás és segítségnyújtás állt. Felhívni a fegyelmet arra, hogy vannak még olyan kevésbé ismert területek, ahol a testnevelés, a sport és a bűnmegelőzés szorosan együttműködve, egymás céljait egyesítve sikereket érhet el. Azonban ehhez feltétlenül szükséges az adott nevelési helyszín, társadalmi szint, az ebben élő személyek funkcionális életének, életvitelének és gondolkodásmódjának megismerése és megértése.

Elengedhetetlen, hogy a (sport)pedagógus és a bűnmegelőzési szakember együtt és egységesen lássa és értse az erre a rétegre jellemző problémákat, viselkedési és élethelyzeti megküzdési sajátosságokat. Ennek értelmében a sporttudományi szakemberek és képzett testnevelők esetében sportszakmai, módszertani és pedagógiai értelemben is speciális szaktudást és tapasztalati tőkét igényel a bűnelkövető fiatalokkal történő foglalkozás. Ugyanez vonatkozik a bűnmegelőzési szakemberre is, aki a rendvédelmi képesítése mellett pedagógiai vénával is rendelkezik, valamint szakmai pályafutása alatt bűnügyi szakterületen is szerzett tapasztalatot.

Ezen képességekkel rendelkező szakemberek együttes munkája hozhatja meg azt a sikert, amelyre a két, látszólag különböző, de mégis szorosan kötődő szakterület céljai irányulnak, hogy minél több fiatalat tereljünk vissza a jó útra.

Ezzel elérhető az is, hogy a megváltozott fiatalok, akik visszakerülnek a régi családi környezetükbe, példát mutassanak a fiatalabbaknak és kortársaiknak, amikor pedig szülők lesznek, már saját gyermeküket is ebben a szellemben tudják nevelni, és így társadalmilag egy tovagyűrűző hatást lehet elérni.

Felhasznált irodalom

- Asztalos T. (2019). *Az Aszódi Javítóintézet története. A kezdetektől napjainkig*. EMMI Aszódi Javítóintézet. https://aszod-afi.hu/pdf/Az_Aszodi_Javitointezet_tortenete.pdf
- Aszódi Javítóintézet. (2022). *90123-A/441-5/2022. számú pedagógiai programja*.
- Bács Z. Gy. (2018). Basic socio-philosophical incompatibilities, strategies and developing practices as new security challenges. *Nemzetbiztonsági Szemle*, 6(SI), 5–21. https://real-j.mtak.hu/26760/6/NSZ_2018_6_si_.pdf
- Barabás A. T. (Szerk.) (2020). *Kriminológia MA*. Akadémiai Kiadó – Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Bíróné Nagy E. (2004). *Sportpedagógia*. Dialóg Campus Kiadó.
- Diószei J. & Molnár I. J. (2018). Sport, közösség, bűnmegelőzés. *Belügyminisztérium Nemzeti Bűnmegelőzési Tanács*. <https://mek.oszk.hu/19200/19280/19280.pdf>
- Dobák I. (2018). Sport, rendészet, innováció. In Tóth N. Á. (Szerk.), *Szakmaiság, szerénység, szorgalom: Ünnepi kötet a 65 éves Boda József tiszteletére* (pp. 627–635). Dialóg Campus Kiadó.
- Sárközy T. (2017). A sport mint nemzetstratégiai ágazat. *Polgári Szemle*, 13(4–6), 143–159.
- Tóth N. Á. & Mátrai G. (2023). A magyar sport finanszírozásának rendszere, különös tekintettel a közpénzügyi vonatkozásokra. *Pénzügyi Szemle*, 69(2), 84–102.

Alkalmazott jogszabályok

- 1744/2013. (X. 17.) Korm. határozat a Nemzeti Bűnmegelőzési Stratégiáról (2013–2023)
2004. évi I. törvény a sportról

A cikkben szereplő online hivatkozások

- URL1: *A Sportoló Nemzet hivatalos oldala*. www.sportolonemzet.hu
- URL2: *Sport egy életen át – elindult a Sportoló Nemzet Program*. <https://m4sport.hu/cikk/2023/09/30/sport-egy-eleten-at-elindult-a-sportolo-nemzet-program>
- URL3: *MOB az olimpiai sportágak versenysport-stratégiája, 2022–2032*. http://archiv.olimpia.hu/images/MOB/Versenysport_strategia.pdf
- URL4: *Ótkarikás történetek – Pierre de Coubertin báróé volt az első olimpiai bajnok vers*. <https://www.nemzetisport.hu/egyeb-egyeni/2024/04/otkarikas-tortenetek-pierre-de-coubertin-baroe-volt-az-első-olimpiai-bajnok-vers-meg-91-nap-a-rajtig>
- URL5: *Óda a sporthoz*. https://nst.blog.hu/2008/07/31/oda_a_sporthoz_1
- URL6: *OSE Lions – rendőrség, bűnmegelőzés és kosárlabda*. <https://www.kemma.hu/he-lyi-sport/2024/04/ose-lions-rendorseg-bunmegelozes-kosarlabda>
- URL7: *Bűnmegelőzés – Magyar Máltai Szeretetszolgálat*. <https://www.maltai.hu/bunmegelozes>
- URL8: *A NETFIT rendszer bemutatása*. https://www.netfit.eu/public/pb_about.php

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó Sz., & Tóth N. Á. (2025). A sport szerepe a bűnmegelőzésben. *Belügyi Szemle*, 73(6), 1173–1188. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i6.pp1173-1188>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerzők nem jelentettek összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerzők nem kaptak pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Tóth Nikolett Ágnes, aki a toth.nikolett@uni-nke.hu e-mail címen érhető el.